Vrijheid en veiligheid in de zorg: Samenleving is anders gaan denken

Geplaatst op 3 oktober 2019

Er komen twee nieuwe wetten over vrijheid en veiligheid in de zorg. Beide wetten gaan op 1 januari 2020 in. Het gaat om de Wet zorg en dwang en de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg. De wetten hebben vrijheid als uitgangspunt. En zijn daarmee een uiting van de veranderende maatschappelijke opvattingen over vrijheid en veiligheid.

Dit artikel verscheen in de herfsteditie van Zorg & Zeggenschap, het tijdschrift dat LOC ieder kwartaal uitbrengt.

Samenleving is anders gaan denken

Eeuwen geleden was er nauwelijks opvang voor mensen met psychiatrische problemen. Zij woonden en leefden in de gemeenschap waar zij onderdeel van uitmaakten. Als zij een bedreiging voor hun omgeving vormden werden zij opgesloten in een zogeheten dolhuis. De eerste opende in 1442. De ‘dollen’ werden in een hok of cel met een ketting vastgeketend tot zij weer rustig waren. Mensen die beten kregen een ijzeren beugel in hun mond. Er was slechts een beperkt aantal dolhuizen. De meeste mensen woonden thuis of in gasthuizen.

Krankzinnigenwet

Vanaf 1800 begon de samenleving anders te kijken naar psychiatrische problemen. Steeds meer mensen zagen het als een geestelijke ziekte. Aandacht, rust, beweging en een medische behandeling werden als helend gezien. De Krankzinnigenwet uit 1841 was daar een resultaat van. De dolhuizen maakten plaatsen voor krankzinnigenhuizen. Het doel: genezing van psychiatrische problemen. Medici werden steeds belangrijker in deze huizen. En de metalen ketenen maakten plaats voor leren dwangbuizen en riemen. De rechter moest voortaan een machtiging afgeven om iemand gedwongen op te nemen.

Wet Bopz

In 1971 werd een wetsvoorstel Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen ingediend (Wet

Bopz). Dat moest de oude Krankzinnigenwet vervangen. Pas in 1994 werd de wet van kracht. Vanwege de wettelijke regeling van zaken als dwangopname en dwangbehandeling duurde inwerkingtreding zo lang. Over hoe dat te regelen liepen de meningen in de samenleving sterk uiteen. De rechtsbescherming van mensen zelf is in de Wet Bopz beter geregeld dan in de Krankzinnigenwet. Bij evaluaties van de wet is de positie van de mens die op zorg aangewezen is verder verbeterd. Zo kan iemand die zich aan zijn behandeling houdt opname voorkomen door de voorwaardelijke machtiging.

Kritiek

Er ontstond echter steeds meer kritiek op de Wet Bopz en op vrijheidsbeperking. Vanuit de geestelijke gezondheidszorg, maar ook vanuit de ouderenzorg en gehandicaptenzorg. Zo kregen steeds meer mensen dementie, waar de Wet Bopz niet echt bij paste. En krijgen steeds meer mensen zorg in hun eigen huis of ambulant. Terwijl de Wet Bopz alleen vrijheidsbeperking in een instelling regelt. In de geestelijke gezondheidszorg werd steeds duidelijker dat separeren ernstige negatieve gevolgen voor mensen heeft. In de ouderenzorg en gehandicaptenzorg bleek het gebruik van onder andere Zweedse banden meer kwaad dan goed te doen. Ook was er erg weinig aandacht voor het individu. Vrijheid en veiligheid is voor ieder mens anders.

Nieuwe wetten

Die kritiek heeft geleid tot nieuwe wetgeving. De Wet zorg en dwang (Wzd) voor de ouderenzorg en gehandicaptenzorg. En de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) voor de ggz. Beide wetten gaan veel meer uit van de situatie dat vrijheid de gebruikelijke situatie is. En dat mensen alleen in het uiterste geval in hun vrijheid beperkt mogen worden. Waarbij het ook dan nog steeds noodzakelijk is steeds naar afbouw van vrijheidsbeperkende maatregelen te zoeken. De nieuwe wetten gaan er ook vanuit dat ieder individu anders is en daarmee ook anders naar vrijheid kijkt. En de nieuwe wetten zijn breder dan alleen zorg in een instelling. Ook thuis of ambulant zijn de wetten van toepassing.

Waardevolle zorg

LOC heeft eerder de visie Waardevolle zorg uitgebracht. ‘Nederland en de zorg heden-2050. Het Theoretisch kader bij ‘langetermijnvisie waardevolle zorg’ beschrijft de geschiedenis van omgaan met vrijheid uitgebreider. En hoe we gekomen zijn waar we nu zijn. Waardevolle zorg geeft ook richting aan hoe we anders naar zorg en naar vrijheid kunnen kijken. Lees hier verder over de visie waardevolle zorg en het theoretisch kader.

Aan de slag met de Wzd en de Wvggz

LOC ondersteunt cliëntenraden op verschillende manieren bij het invullen van hun rol bij de Wzd en de Wvggz.

- LOC publiceerde handreikingen speciaal voor cliëntenraden over hun rol bij de Wet zorg en dwang.
  - De Wet zorg en dwang, nee tenzij…!
  - De Wet zorg en dwang, nee tenzij…! Achtergrondinformatie

- LOC publiceerde een handreiking speciaal voor cliëntenraden over hun rol bij de Wet verplichte ggz:
  - De Wet verplichte ggz, alleen als het niet anders kan
- Bezoek de workshops tijdens het landelijk congres cliëntenraden op 4 december
  - Workshop over de Wet zorg en dwang, wat betekent dit voor ons?
  - Workshop over de Wet verplichte ggz, rol cliëntenraad
- Download de flyer over wat LOC voor cliëntenraden kan betekenen als het gaat om de Wet zorg en dwang en Wet verplichte ggz
- Organiseer een dialoogbijeenkomst op locatie over de Wet zorg en dwang of Wet verplichte ggz. Neem contact op met de vraagbaak van LOC
- Ook voor ondersteuning op maat kun je contact opnemen met de vraagbaak van LOC

Meer artikelen over de thema's met trefwoorden:

Thema's: Adviesonderwerpen van de cliëntenraad, Vrijheid en veiligheid